

ANK
AT 18.

De Heraut

voor de

Gereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 4 Juli 1915. N°. 1954.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE. Abonnenten en Advertentien aan de ADMINISTRATIE. Bureau: Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Inzendingen, die later dan Donderdag vóór namiddags te 12 uur worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 8 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f -10. Abonnementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaars, Postdirecteuren enz. Advertentien: van 1 tot 6 regels f 1.20, voor elken regel meer f -20. Aanvragen en vermelding van liefdesgaven f -12 per regel.

Van de Voleinding.

CLXXVI.
VIJFDE REEK.
XXXVIII.

Al de Schrift is van God inge-geven, en is nuttig tot leering, tot wederigging, tot verbetering, tot onderwijzing die in de rechtvaardigheid is.
2 Timotheus 3: 16.

Het laatste stuk van Christus' inwerking op zijn Kerk hier op aarde raakt de Heilige Schrift. Gedoeld wordt hiermede niet enkel op de ingaving, die bij de vervaardiging van de geschriften des Nieuwen Testaments plaats greep, maar ook op de bewaring en bijeenvoering van de onderscheidene deelen tot één geheel, en later ter beschikking stellen van geheel dat Nieuwe Testament voor de Kerk aller eeuwen. Van meer dan één zijde is er reeds vroeger op gewezen, dat ook in deze bijeenzameling een officieel sanctioneeren van het Nieuwe Testament, en in het uitspreken van dit Nieuwe Testament in verband met het Oude Testament, als Bijbel, een Goddelijke leiding te eeren valt. Guericke liet zich in zijn *Neutestamentliche Leseart*, 3e ed., Leipzig 1868, blz. 543 en 595, hierover in deze voege uit: „Gelijk bij het ontstaan van de Nieuwe Testamentische Geschriften, in de Inspiratie, een Goddelijk doen heerscht, zoo treedt nu ook de Bijeenzameling van het Nieuwe Testament voor ons als een werk van Goddelijke bemoeijng; ook al is het dat hier minder aan een rechtstreelsche ingrijping te denken valt, zoo is hier toch een Goddelijke bemoeijng te eeren, die strekte om... door een providentieele leiding een Schriftelijk getuigenis tot stand te doen komen, dat voor de gronding van het Godsrijk onmisbaar was". En op blz. 595 betuigt hij dan nogmaals: „Gelijk de erkenning en bijeenverzameling van de Nieuwe Testamentische Geschriften, in verband met het Verlossingswerk Gods, een Goddelijke leiding verraaft, zoo is er evenzoo een Goddelijke bemoeijng te eeren in het uitspreken van allerlei valsche geschriften, en is het, wel niet in letterlijken zin, maar toch als geheel, zuiver bevonden in den tekst dezer evangeliën en brieven".

Slechts in zoverre zegt dit ons niet genoeg, dat Guericke, en zoo ook zijn geestverwanten, hierbij geheel zwijgen van den Christus. Hun beweren maakt den indruk, alsof geheel deze ingereedheidsbrenging en uitspreking van den Bijbel buiten Christus is omgegaan, en eeniglijk uit de Goddelijke Voorzienigheid zoude zijn te verklaren. Hierin nu mogen we niet berusten. Zeer zeker is het Gods Voorzienig bestel, dat ook het ontstaan en de verspreiding van het Nieuwe Testament beheerscht heeft, maar ook hierbij bediende de Goddelijke Voorzienigheid zich van organen of instrumenten. Van God gaat alles uit. Een man als Paulus ontving van God zijn karakter, zijn aard, zijn geest, zijn vorming, zijn opvoeding, maar hij is voor dit alles bediende God de Heere zich van zijn vader, moeder, familiekring, opvoeders en leermeesters als instrumenten, om dit resultaat bij den apostel van Tarsen te bereiken. En zoo nu ook is het hier. Het is ook hier Gods Voorzienig bestel, dat aan de Kerk van Christus het Nieuwe Testament, en in samenvoering met het Oude Testament, den geheelen Bijbel heeft doen toekomen, maar ook dit werk is tot stand gebracht door organen en instrumenten. Die organen en instrumenten nu waren ten deele de geroepen schrijvers, maar zulk een orgaan was ook, als boven ben staande en ze allen leidende, de Christus. Het gaat niet aan, bij zoo gewichtig stuk als het tot stand brengen van den Bijbel was, zich den Christus als er buiten staande weg te denken. Ook hierbij heeft de Christus, als Hoofd zijn Kerk, zijn leiding doen uitgaan, was bij hem de heerschappij, trad hij zelf op als orgaan van God Drieeenig, en was het in engeren zin zijne daad die het groote feit tot stand bracht, dat zijn Kerk op aarde haar Bijbel ontving. Na zijn Hemelvaart heeft de Christus dit werk dan ook tot stand gebragt, en gelijk we er op wezen, dat hij 't was die den Heiligen Geest uitstortte, dat hij 't was die Paulus als apostel aan zijn Kerk gaf, dat van hem de verwoesting van Jerusalem en van den Joodschen volksstaat uitging, dat van hem het heilig Testament kwam, dat hij in de Apocalypse van Johannes aan zijn Kerk schonk, zoo ook is het de ten hemel gevaren Christus, die aan zijn Kerk, na de wegvalling van het apostolaat, den Bijbel als grondslag van belijden en leven ter beschikking heeft gesteld. Ook andere

religiën droegen zulke verbindende Geschriften uit; men kent de Veda's uit Indië, de Zend Avesta van de Perzen, de Khoran van Mohammed, en tot op zekere hoogte kunnen deze dan ook met den Bijbel vergeleken worden, in zoverre een religie, om de schare te beheerschen, een toonevend boek van noode heeft. Maar ook al wordt tot op zekere hoogte de vergelijking toegelaten, tot is het uitgaan in de wereld van de H. Schrift, d.i. van den Bijbel, een gebeurtenis van alles overtreffend gewicht geweest, en het is aan den Christus, die na zijn hemelvaart aan Gods rechterhand was gezeten, aan wien den eere ook van dit Middelaars-werk toekomt. Gods Voorzienig bestel schonk aan de wereld den Bijbel, maar de Middelaars beschikte zulk, als orgaan van dit bestel Gods.

Uiteraard heeft dit alleen betrekking op het Nieuwe Testament. Het Oude Testament bestond reeds, toen Jezus te Bethlehem geboren werd, was in eere, en oefende zijn gezag. Voor wat het Oude Testament betreft, moet dus voor alles worden vastgesteld, dat de Christus het gezag van het Oude Testament bezegeld en het als eerste deel van de H. Schriften in zijn Kerk aanvaard heeft. Bij haar eerste optreden beschikte de Kerk van Christus nog alleen over het Oude Testament, en het Nieuwe is eerst daarna bij het Oude bijgekomen. Toen het Nieuwe Testament kwam, is het Oude in Christus Kerk niet ter zijde gelegd, als had 't nu uitgeendi, en als zou het thans door het Nieuwe Testament vervangen worden. Voeleer was en bleef het Oude Testament de oudste Openbaring, die als grondslag diende, en is de Openbaring van het Nieuwe Testament hieruit als geboren. Wat het Nieuwe Testament geeft, lag in het Oude Testament reeds bij wijze van kiem verscholen: Het Oude Testament is de oude stam, waarop het Nieuwe Testament geent is. Jest daarmede kan er niet genoeg togen geijverd worden, alsof alleen het Nieuwe Testament, als ons speciaal aangaande, onder de leden van Christus Kerk zou worden rondgedeeld. Zelfs ware het gewenscht geweest, dat men nooit 't Nieuwe Testament afzonderlijk had uitgegeven. En ter eere van de Gereformeerde Kerken van alle eeuwen mag betuigt, dat onzerzijds steeds op het eeren van den *ganzchen* Bijbel is aangedrongen, en dat het apart ronddeelen van het Nieuwe Testament, dat vooral van Methodistische zijde, en ten deele ook in de Lutherische Kerk, aanbevolen werd, bij ons geen ingang vond. Van zelf is het „Nieuwe Testament alleen" beter dan niets, maar het is nooit de Bijbel, en toch is het niets minder dan de gehele Bijbel, waarop de Christus zijn Kerk gegrondvest heeft.

In verband nu hiermede is het van het grootste gewicht, dat het getuigenis van den Christus omtrent de betekenis van het Oude Testament zoo klaar en doorzichtig is. Jezus liet het Oude Testament niet zijwaarts liggen, maar greep het telkens aan, en beriep er zich op. Keer op keer deed Jezus gevoelen, dat hij zijn erkennenis als Zonne Gods en als Messias afseichte op grond van de openbaring, die in het Oude Testament aan Israel gegeven was. En tot op zekere hoogte kan zelfs gezegd, dat Jezus den grond voor de erkenning van zijn gesag in de Schriften van het Oude Testament gezocht heeft. Gedurig haalt Jezus teksten uit het Oude Testament aan en grondt er zijn zending op. En Jezus doet dit niet op vage manier, niet door zich enkel op den geest van het Oude Testament of op den geest der profetie in het gemeen te beroepen, maar door te verwijzen naar de letterlijke uitspraken, die nu nog in het Oude Testament voor ons liggen. Zoverzelfs gaat Jezus hierin, dat hij tot uit de enkele letter van den tekst zijn conclusie en zijn bewijsvoering afleidt. Op onbetwistbare wijze komt dit uit in Matth. 22: 31 v.v. Jezus handelt toen, voornamelijk met de Sadduceën, over de opstanding der dooden. Aldus toch staat er: „En wat aangaat de opstanding der dooden, hebt gij niet gelezen hetgeven van God tot allen deen gesproken is, die daar zegt: „Ik ben de God Abrahams, en de God Isaacs en de God Jacobs. God nu is niet een God der dooden, maar der levenden." Het komt hier dus precies aan op wat er in het Hebreusch staat. Kon dit zoo opgevat, dat het betekende: Ik ben de God Abrahams enz. geweest, zoo verviel geheel het bewijs, dat Jezus uit deze woorden afleidt; en het hier bedoelde bewijs gaat alleen door, zoo deze tekst uit Ex. 3: 6, niet maar zoo verstaan kon worden, maar zoo verstaan moest worden, dat het zeggen: Ik ben, doelde op Jezus daen, en alzo aangaf dat Abraham, Isaac en Jacob nog leefden, en dat God nog steeds hun God

was. Even sterk sprekend is wat Jezus in de Bergrede nitsprak over den titel en de jota der Wet. Daar langs betuigt Jezus: „Meent niet dat ik gekomen ben, om de Wet en de Profeten te ontbinden; ik hen niet gekomen om die te ontbinden, maar te vervullen; want voorwaar zeg ik u, totdat de hemel en de aarde zullen voorbijgaan, zal er niet één jota noch tittel van de wet voorbijgaan, totdat het alles zal vervuld zijn". De uitdrukking „jota en tittel" beduidt wat wij uitdrukken door geen letter. Met de Wet en de Profeten wordt hier 'en elders in het Nieuwe Testament niet anders bedoeld dan het gehele Oude Testament. De wet beteekent dan de vijf boeken van Mozes, en het overige wordt saamgevat onder den titel van de Profeten. En nu hooren we hier duidelijk uitspreken, hoe Jezus geheel deze bedeeling van het Oude Testament niet alleen als van Goddelijken oorsprong eert, maar dat eeren van zijn Goddelijken oorsprong zóóveer trekt, dat hij 't tot de jota en tittel, d.i. tot op de kleinste letter toespit.

Tot geheel hetzelfde resultaat leidt ons, wat medegedeeld wordt in Joh. X: 34. Jezus beroept zich daar op Psalm 82: 6, waar staat, met opzicht tot de rechters in de vierschaar: „Ik heb gezegd, Gij zijt goden." Zoo blijkt dus dat de Schrift hen goden genaamd heeft, tot wie het woord Gods geschied is, en, zoo gaat Jezus voort, gelijk gij met mij belijdt: „de Schrift kan niet gebroken worden; vanzelf volgt hier dus uit, dat ge mij ten onrechte van Godalasting beticht, omdat ik mij uitgefóer voor Gods Zoon. Ook hier weer hangt het aan één enkel woord uit Psalm 82, en ook van dat woord verklaart Jezus ten stelligste, dat noch dit woord, noch enig woord uit de Schrift kan gebroken worden. Geheel gelijk gedaeldte ligt ten grondslag aan Jezus verwijzing naar Gen. 3: 15, 22: 13 enz. Van mij, zoo betuigt de Christus aldaar, heeft Mozes geschreven. Op grond hiervan wordt ge alzo verplicht mij als Messias aan te nemen. Door zulks niet te doen, staat ge alzo de geloofwaardigheid van de Schriften van Mozes aan. En dit veroordeelt Jezus. Te Nazareth sloeg Jezus in de Synagoge Jesaja 61 enz. op, en toen hij daaruit de breede Messiaansche profetie had voorgelezen, deed hij het boek weder dicht, en riep uit: „Heden is deze Schrift in u worden vervuld geworden." In zijn worsteling met Satan, toen deze Jezus verzocht in de woestijn, heeft Jezus niet anders gedaan dan zich op concrete teksten van het Oud Verbond beroepen, en van die teksten zoo stellig de zekerheid aanvaard, dat louter door dat beroep, Satan als verslagen te beschouwen was. Toen Petrus voor Jezus in Gethsemane het zwaard trok, wees Jezus deze onheilige bescherming af, met te zeggen: „Hoe zouden dan de Schriften vervuld worden, die zeggen dat 't alzo geschieden moet? Ook hier aanvaardt derhalve de Christus de voorzegging van het Oude Testament als zekere openbaring, die stelliglijk vervuld moet worden. Ook tot de politie en de patrullie die hem gevangen namen, sprak Jezus het onoverholen uit: „Dit alles is geschied, opdat de Schriften der Profeten zouden vervuld worden". Zelfs een profetie als in Psalm 118: 22 van den Steen en de tempelbouwers; sprak Jezus in letterlijken zin op zichzelf toe, en wijst er met nadruk op, dat het Oude Testament dit aldus van hem aangeeft. Inzake het huweljk richt Jezus tot de Schriftgeleerden even beslist het verwijt: „Gij dwaalt, niet wetende de Schriften, want in de Opstanding zijn de gezalgen als engelen Gods, en worden niet meer ten huweljk genomen of gegeven". Ook heeft Jezus, om dit er nog aan toe te voegen, geen oogenblik gearzeld om Daniels profetie, die thans zelfs door geleerden van Christelijken huize zoo vaak verworpen wordt, als heilige profetie te erkennen en er zich op te beroepen. Zoo toch heelt het in Matth. 24: 15: „Wanneer gij dan zult zien den gruwel der verwoesting, waarvan gesproken is door Daniel, den profet, staande in de heilige plaats, dat alsdan die van Judea zijn, vlieden op de bergen." En „als ten overvloed staat er zelfs nog bij: „Die leze die merke hier op."

Hoe wilt ge nu staande houden, dat ge in den Christus als den Zonne Gods gelooft, zoo ge in weerwil van alle deze stellige uitspraken, de bewering aandrift, dat toch de Schrift des Ouden Testaments het Goddelijk zegel mist? De Groninger Godgeleerden, de modernen, en de volstrekt ongelooovigen kunnen zich hier redden. Voor alle deze toch ligt er niets vreemds of ondenkbars in, dat Jezus zich zal hebben vergist, vergist, niet met een enkel citaat, maar vergist in den grondslag waarop al zulke citaten rusten, want dat Jezus, hoe

hoog staande ook als mensch, toch mensch was en bleef, en alzo aan menschelijke dwaling onderworpen was. Maar wat niet kan, en dan ook geen oogenblik mag worden toegegeven, is, dat ge eenerzijds in den Christus den Zonne Gods belijdt, en dan toch anderzijds allerlei menschelijke zwakheid en dwaling in Jezus voor mogelijk houdt. Dit is in lijnrechten strijd met al wat de Christus omtrent zich zelf betuigt heeft. Wie aanneemt of ook maar één oogenblik als mogelijk stelt, dat de Christus zich in zijn opvatting omtrent de volstrekte betrouwbaarheid van het Oude Testament, radicaal vergist heeft, d.i. zich principieel vergist heeft ten aanzien van wat de gansche Openbaring aan Israel betrof, die kan niet in dienzelfden Christus den Zonne Gods eeren. Dit is een breken van zijn heiligen Persoon in twee stukken, die op geenerlei wijs weer te vereenigen zijn. Zoodat de Christus zelf in de Evangelien optreedt, en zich over het Oude Testament uitlaat, heeft hij op dit Oude Testament een Goddelijk zegel gedrukt, dat voor wie in Christus als den Zonne Gods gelooft, de zaak beslist en afdoende zekerheid geeft. Wie zich vermeet in zoo stellige uitspraak van den Christus onhoudbare en ondulbare vergissingen te lezen, randt Jezus in zijn heilige persoonlijkheid aan.

Dit nu moest met zoo stellige beslitheld op den voorgrond worden gesteld, omdat het Oude Testament het fundament is, waarop geheel de bouw van het Nieuwe Testament rust. Het Oude Testament is als gewijde oorkonde niet af. Het is een rijke grondslag, maar de bouw die er op verrijzen moest, zoo onvoltooid zijn gebleven, zoo niet het Nieuwe Testament er aan was toegevoegd. Het Oude Testament alleen, en zonder meer, is profetie zonder vervulling, belofte zonder dat het beloofde komt. Het geeft u weeten, maar zonder geboorte. Zoodat het daar ligt, is het een bezielde begin, maar zonder slot. Zonder meer, roept het om wat komen moest, maar uitblijft. Het geeft het type van den ongelooovigen Jood, die roemt in Mozes en de Profeten, maar die daarbij zich vergaapt aan de prachtige spijkskaart, onderwijl hij hetgeen die spijkskaart hem voor spiegelde, geheel mist.

Als vanzelf is dit Nieuwe Testament dan ook op het fundament van het Oude Testament geschoven. Niet eerst later, maar reeds binnen één menschenleeftijd na het uitsterven van het apostolaat. Reeds Petrus spreekt van een collectie van de brieven van Paulus, maar toen Johannes ook de Apocalypse had doen uitgaan, en met hem het Apostolaat ophield, is binnen 30, 40 jaar in de voornaamste kerken reeds een verzameling afschriften van de voornaamste deelen des Nieuwen Verbonds bijeengebracht. Dit is niet notorieel met ondertekende acte toegegaan. Het was de behoefte aan vastigheid voor leven en belijdenis, die, toen de apostelen waren weggefallen, naar een Schriftuur van algemeene geldigheid deed tasten en grijpen. Reeds toen toch rees er verschil van meening over nog niet uitgegeven stukken der waarheid. Er was eenerzijds nog altoos zekere neiging om in het Joodsche element terug te zinken, en aan den anderen kant een schier nog sterker drang, om de belijdenis der Kerk met allerlei Heidensche voorstellingen in verband te brengen. De bedienaren des Woords die de waarheid bedoelden, zochten daarom steun voor hun zuivere gevoelens in overgeleverde Schrifturen, zoo dikwijls ze merkten dat deze Schrifturen schier overal als echt werden erkend en ingang vonden. En nu doet zich het hoogst opmerkelijke verschijsel voor, dat al zeer spoedig de overtuiging post vatte van de volkomen betrouwbaarheid voor wat aangaat de vier Evangelien, de Handelingen, de brieven van Paulus, een brief van Petrus, een brief van Johannes en de Apocalypse. Het was deze Schriftuur, die elke kerk zocht machtig te worden. Het waren alzo de hoofdstanddeelen van het Nieuwe Testament, die aanstonds in nieuw gestichte Kerken werden ingedragen. Eerst waren die deelen dan nog apart, maar al spoedig werden ze samen bijeen genomen. Tegenspraak en twijfel is eerst later ingesloepen, op grond van afwijkende opinien omtrent de Waarheid, gelijk men dit bij de Apocalypse van Dinnyus van Alexandrie vernam, die de Apocalypse ter wille van den Chiliast verwierp. Maar aanvankelijk vond wat we opsomden allerwegen ingang. En reeds in de eerste helft der tweede eeuw kan men zeggen dat het Nieuwe Testament vrijwel vastelijk geformeerd was. De twijfel die reeds in die eerste tijden rees wat 2 en 3 Johannes, 2 Petrus en Judas betreft, is van ondergeschikte bedoeligen. Ook al denkt ge u deze geschriften geheel weg, het Nieuwe Testament zou er zijn substantie niet door

inboeten. Vermoed mag dan ook, dat juist het minder gewicht van deze Schriften aan hun onverwijde erkenning in den weg heeft gestaan. En dit te meer, waar er niet weinig Schrifturen van andere leeraars waren, die reeds spoedig naast de Schriften van het Nieuwe Testament rondliepen. Vele van dezen zijn tot ons gekomen, en men behoeft deze soort schriftuur slechts met hetgeen het Nieuwe Testament biedt, te vergelijken, om aanstonds te gevoelen, dat men met schrifturen van geheel anderen oorsprong te doen heeft. Met geestelijken tact hebben de Kerken dan ook van meet af tusschen wat van heiliger oorsprong en wat namaak was, weten te onderscheiden; en juist de critiek die hierdoor werd uitgelokt, gaf een bewijs te meer, dat de Kerken met alleszins juist inzicht haar canon regelden.

Nu is deze gewichtige keuze en bijvoeging intusschen in geen enkel op mechanisch en met mathematische toegegaan. De Apocalypse uitgezonden droeg zelfs die inspiratie bij de geschriften des Nieuwen Testaments noodzakelijke een ander karakter, dan bij de Oud-Testamentische Profeten en Psalmisten. Wat zij in zich opnamen, doordachten en te boek stelden, was hun veel minder een vreemd bestanddeel dat hun werd aangebracht, dan iets dat vanzelf orees in hun bewustzijn, zooda de werking van den Heiligen Geest in hen als geloovigen en als geroepenen den drang tot productie te weeg bracht. Het verschil tusschen de oude en de nieuwe bedeeling was juist, dat onder het Oud Verbond het geestelijke van buiten bij het leven der Profeten en Gods mannen bijkwam, terwijl onder het Nieuwe Testament de uitstorting van den Heiligen Geest de realiteit van het eigen zielsleven des auteurs met het hooge bedoelen des Geestes in organisch verband deed werken. Maar al valt hierdoor het mechanische bijna geheel weg, de organische bezieling was niet minder treffelijk en rijk, en het is juist die organische bezieling, inspiratie en leiding, waarin de Christus, die aan de rechterhand des Vaders was gezeten, zijn Kerken ten goede kwam. Ook nu nog werkt de Christus van uit den hemel in het hart van Gods kinderen geestelijk in, doch thans draagt die inwerking een meer persoonlijk karakter; destijds daarentegen bedoelde die inwerking van den Christus, door den Heiligen Geest, in het gemoed, in het zielsleven en in het denkbewustzijn van zijn apostelen en verkoren leeraars, nog een heel ander resultaat van algemeener en duurzamer strekking; en het is dit resultaat dat door de Kerken in ontvangst werd genomen; toen ze in de Evangelien, de Acta, de brieven en de Apocalypse de rijke vrucht ontvingen van wat hooger bestel, als voor de Kerken aller eeuwen onmisbaar, dan nu ook van meet af aan die Kerken schonk. Zoo en niet anders heeft de Christus van uit den hemel het Nieuwe Testament, op den grondslag van het Oude Testament, in den geest van zijn apostelen en Evangelisten, doen opkomen, en door hun pen voor de Kerken aller eeuwen als heilig erfstuk gedeponoord.

Het geheel eenig karakter van dit Nieuwe Testament, als heilig, onder Jezus eigen zorge en leiding, aan de Kerken aller eeuwen toegekomen document, blijkt dan ook, veel sterker dan uit alle betoog, uit het feit zelf van de historie die ons in dit Nieuwe Testament wordt voorgelegd. Niet het Oude Testament was een wereldliteratuur geworden. Wel was ook het Oude Testament in meer dan één taal overgezet, en vond het ook buiten den engeren Joodschen kring verbreiding, maar toch, dit bleef bij zeer enkele talen, en was steeds beperkt tot zeer eng terrein. Het Oude Testament zelf was nimmer een mondiaal stuk geworden. Eerst het Nieuwe Testament heeft in zijn onmetelijke vlucht het Oude Testament mede tot een wereldgeschrift gemaakt. Zeer zeker is dit zoo van het Nieuwe als van het Oude Testament eerst door de drukkunst mogelijk geworden. Niet alleen het vertalen, maar ook het afschrijven van geheel de Heilige Schrift vergde, eer de drukunst te hulp kwam, zoo zeer ernstige inspanning, dat de gemeenten in haar talrijke leden tot aan den nieuwen tijd toe weinig anders van het Nieuwe Testament vernamen, dan wat in den Kerkelijken dienst, de gebedenboeken, of in stichtelijke lectuur onder haar bereik kwam. Te zeggen dat de Kerk eertijds opzettelijk de Heilige Schrift verborg is een min juiste voorstelling. Voor elk gezin een Bijbel was, eer de drukkunst te hulp kwam, een ondenkbare eisch. Ook is onzerzijds nooit bewerd, dat een gemeentelid heel de Heilige Schrift verstiaan en begripen kon. Staande werd gehouden, en hierin geven we nog niets toe, dat ieder kind van God in de Schrift ontdekken kan,

ING.
NBURG,
stordam,
k worden

ken
Gel. Heer
SDIJ
m. predt.
odere ver-

AM verscheen:
ligheid,
van
IDA,
ant te Leiden.

ER
schrijver.
geboepen.
zeze bundel
aanbavolven.
lijbaar, en bij

LOOFDEN

LIJK

PONT
meio.
Christeljik
ten, nuttige
arschuwin-
RDE DRUK
te Chr. Pers
0, in Stern-
Boekhan-
KOK te
ctus.

ereformeerde
19 Juni 1915.
77; Scherm-
lage f 207.70;
57; Langrak
lellen f 18.01;
; Baanbrugge
f 10; Amster-
aamsmeer f 25;
5; Mulderberg
n (deel der
bten f 2; id.
g te Middell-
te Oldekerk
Schonndijke
2.50.
EN BRINK,
Qaarster.